

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมสุขภาพของคนพิการในจังหวัดเชียงใหม่ภายหลังออกจากโรงพยาบาล กลุ่มตัวอย่างคือ คนพิการที่มีความบกพร่องของการเคลื่อนไหวของขาทั้งสองข้าง (Paraplegia) ซึ่งเกิดจากการบาดเจ็บของไขสันหลัง ที่เคยเข้ารับการฟื้นฟูสภาพ จากหอผู้ป่วยฟื้นฟู 1 โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ในช่วงเดือนมกราคม 2541-เดือนเมษายน 2543 จนสามารถช่วยเหลือตนเองได้เต็มความสามารถที่มีอยู่จำนวน 28 ราย ผลการศึกษานำเสนอตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างคนพิการ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมสุขภาพของคนพิการ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลพฤติกรรมสุขภาพของคนพิการ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะพิเศษของจังหวัดเชียงใหม่

1. ในเขตเมือง มีความเจริญทางธุรกิจการค้า และการบริการด้านต่าง ๆ เป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร ความหนาแน่นประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ประมาณ 4,750 คน/ตร.กม. (พื้นที่เทศบาลฯ 40 ตร.กม.)
2. มีพื้นที่มากเป็นอันดับสองของประเทศ และมีประชากรมากเป็นอันดับหกของประเทศ
3. เมืองเชียงใหม่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1839 มีอายุครบ 700 ปี ในพ.ศ.2539 และในปีพ.ศ. 2538 ได้รับเกียรติเป็นสถานที่จัดการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 18 ในนามประเทศไทย
4. เป็นเมืองหลักและเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคเหนือตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบันทั้งด้านการท่องเที่ยว ธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่ง การศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมล้านนาฯ โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวทำรายได้ไม่ต่ำกว่าปีละ 6,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มจะเชื่อมโยงสู่ประเทศต่าง ๆ ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ จีน ลาว พม่า เวียดนาม และเขมร เป็นอย่างดี

5. ในภาพรวมเป็นเมืองใหญ่และมีความเจริญเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร แต่ข้อเท็จจริงเป็นเมืองที่มี 2 ลักษณะในตัวเอง มีความเจริญในด้านเศรษฐกิจอย่างมากในเขต ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้า คมนาคมขนส่ง การศึกษาฯ ของภาคเหนือตอนบน แต่ก็กำลังประสบกับ ปัญหาของความเป็นเมืองมากมาย เช่น ปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูล ปัญหาการจราจร ปัญหา การขยายตัวของเมืองที่ไร้ทิศทางนำมาซึ่งความไม่เพียงพอด้านสาธารณูปการ ฯลฯ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ในเขตชนบท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งจังหวัดนั้น ก็ยังมีสภาพที่ ล้าหลัง ประชาชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะในชุมชนที่อยู่ห่างไกล และชุมชนบนพื้นที่สูง รวมทั้งยังมีปัญหาด้านสุขภาพชีวิต ได้แก่ การศึกษา การสาธารณสุข การทำลายทรัพยากรธรรมชาติอีกมาก

กรอบวิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่

เพื่อให้การพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2543 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิด ประโยชน์สูงสุดแก่ชาวเชียงใหม่ทุกคน จังหวัดจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดและ ขอความร่วมมือจากส่วนราชการ ภาคเอกชน และประชาชน รวม 3 ประการ ดังนี้

1. การทำเมืองเชียงใหม่ให้น่าอยู่
2. การพัฒนาคนและกลุ่มพลังมวลชนต่าง ๆ
3. การทำให้เชียงใหม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในระดับสากล

1. วิสัยทัศน์ "การทำเมืองเชียงใหม่ให้น่าอยู่"

แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดทำแผนกำหนดเขตการใช้ที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแผนแม่บทชี้ นำการพัฒนาภายใต้ศักยภาพและความเหมาะสมของที่ดินแต่ละพื้นที่เป็นรายตำบล โดยนำ เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาพถ่ายดาวเทียม ระบบข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มาใช้เป็น เครื่องมือประกอบการจัดทำแผน และจัดทำระบบข้อมูลการใช้ที่ดิน

2. จัดทำผังเมืองรวม ผังเมืองขยายและผังชุมชน เพื่อกำหนดกิจกรรมการใช้ที่ดิน ที่เหมาะสมให้ครบทุกตำบลและควบคุมการใช้ที่ดินให้ถูกต้องเหมาะสมกับกฎหมายและแนวทาง ตามผังนั้น ๆ

3. ก่อสร้าง ปรับปรุง โครงข่ายสาธารณูปโภค ทั้งด้านเส้นทางคมนาคม ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทให้ได้มาตรฐานและเพียงพอสำหรับความต้องการ ในปัจจุบันและผลักดันให้เกิดระบบสาธารณูปโภค เพื่อรองรับความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ในอนาคต เช่น โครงการรถไฟฟ้ารางคู่ รถไฟความเร็วสูงระหว่างเมือง ระบบขนส่งมวลชนโดย-รถเมล์ รถไฟฟ้าในเขตเมือง เป็นต้น

4. สนับสนุนหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ น้ำเสีย ฯลฯ ในลักษณะสหการ

5. สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ศิลปกรรม วัฒนธรรม โบราณสถานโบราณวัตถุ อาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพดี และมีระบบสื่อความหมายที่ดี

6. สนับสนุนให้มีพื้นที่สีเขียว และสวนสาธารณะเพิ่มมากขึ้น และพัฒนาพื้นที่ริมฝั่ง แม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบสวยงาม

7. พัฒนาจังหวัดตามเกณฑ์ตัวชี้วัด “จังหวัดน่าอยู่”

8. รณรงค์สร้างจิตสำนึกของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนา สภาพแวดล้อมของชุมชน

9. จัดตั้งคณะที่ปรึกษาการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล เพื่อเป็นแหล่งระดมความคิดและข้อเสนอแนะในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา เพื่อให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ รวมทั้งจัดตั้ง ศูนย์ประสานการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ในทุกระดับด้วย

2. วิสัยทัศน์ “การพัฒนาคนและกลุ่มพลังมวลชน”

แนวทางการพัฒนา

1. เร่งรัดพัฒนาคุณภาพของประชาชน โดยเฉพาะที่อยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกล มีคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ)

2. พัฒนาคุณภาพการบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสทั้งเขตเมืองและเขตชนบท และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การสาธารณสุข โดยเฉพาะปัญหาโรคเอดส์ และยาเสพติด

3. จัดระบบพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น และสามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ

4. ส่งเสริมการศึกษาของเด็กและเยาวชนให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เห็นช่องทางที่จะประกอบสัมมาอาชีพ ตระหนักในการทำประโยชน์แก่สังคม รักษาวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น มีความสนใจในระบบการเมืองการปกครอง ไม่หลงติดอยู่กับวัตถุ แต่สนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และศึกษาค้นคว้านำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์

5. สนับสนุนและพัฒนาการกีฬาพื้นฐาน การกีฬาเพื่อสุขภาพ การกีฬาเพื่อการแข่งขัน และกีฬาต้านยาเสพติดในทุกพื้นที่ เน้นกลุ่มนักเรียนและเยาวชน โดยประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยหลักในการบริหารจัดการในลักษณะสมาคม ชมรม มูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการกีฬา ฯลฯ

6. ส่งเสริมให้สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา ศาสนาและหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จัดทำแผนงาน/โครงการในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวิธีชีวิต และค่านิยมที่ดีงามของสังคมไทย

7. สนับสนุนให้ประชาชนรวมตัว เพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ในลักษณะประชาคมหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุม ดูแล ตรวจสอบ การดำเนินกิจการและการบริหารงานของหน่วยบริหารราชการส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และสนองความต้องการของประชาชน

8. ประชาสัมพันธ์ อบรบ ให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเน้นกลุ่มเป้าหมายระดับองค์กรประชาชน และผู้นำท้องถิ่นในตำบล หมู่บ้าน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างคนพิการ

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างคนพิการ ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพสมรส อาชีพปัจจุบัน อาชีพเดิม ลักษณะครอบครัว รายรับรายจ่าย จำนวนบุตร สาเหตุที่ได้รับบาดเจ็บ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา ลักษณะที่อยู่อาศัย ประเภทของบ้าน ลักษณะครอบครัว แสดงรายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของคนพิการ จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพเดิม อาชีพปัจจุบัน
ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายรับ รายจ่าย สาเหตุที่ได้รับบาดเจ็บ ภูมิฐานะ
ลักษณะที่อยู่อาศัย ประเภทบ้าน ลักษณะครอบครัว

ลักษณะของคนพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	-	0
20 - 30 ปี	7	25.00
30 ปีขึ้นไป	21	75.00
เพศ		
ชาย	19	67.86
หญิง	9	32.14
สถานภาพสมรส		
โสด	8	28.57
คู่	18	64.29
หม้ายหรือหย่าร้าง	2	7.14
อาชีพเดิม		
รับราชการ	3	10.71
รับจ้าง	16	57.15
เกษตรกรรวม	6	21.43
ค้าขาย	2	7.14
นักเรียน - นักศึกษา	1	3.57
ว่างงาน	-	0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะของคนพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพปัจจุบัน		
รับราชการ	3	10.71
รับจ้าง	18	64.30
เกษตรกรรม	1	3.57
ค้าขาย	3	10.71
นักเรียน – นักศึกษา	-	0
ว่างงาน	3	10.71
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	22	78.57
ปริญญาตรี	5	17.86
สูงกว่าปริญญาตรี	1	3.57
รายรับ		
ลดลง	24	85.71
เท่าเดิม	4	14.29
เพิ่มขึ้น	-	0.00
รายจ่าย		
ลดลง	3	10.71
เท่าเดิม	1	3.57
เพิ่มขึ้น	24	85.72

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะของคนพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนบุตร		
0 คน	8	28.57
1 - 2 คน	15	53.57
3 คนขึ้นไป	5	17.86
สาเหตุที่ได้รับบาดเจ็บ/ความพิการ		
จากอุบัติเหตุ	25	89.29
จากโรค	3	10.71
ภูมิลำเนา		
อ.เมือง	7	25.00
อ.สันกำแพง	3	10.71
อ.ดอยสะเก็ด	1	3.58
อ.สันทราย	3	10.71
อ.สันป่าตอง	3	10.71
อ.แมริม	3	10.71
อ.สารภี	4	14.29
อ.จอมทอง	4	14.29
ลักษณะที่อยู่อาศัย		
บ้านชั้นเดียวยกพื้น	10	35.72
บ้านชั้นเดียวติดพื้น	3	10.71
บ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูง	6	21.42
บ้านสองชั้น	9	32.14

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะของคนพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประเภทของบ้าน		
บ้านส่วนตัว/ของครอบครัว	25	89.29
บ้านพักข้าราชการ	3	10.71
ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	9	32.14
ครอบครัวขยาย	19	67.86

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มคนพิการส่วนใหญ่ 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 75.00 รองลงมา คือ กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.00 ส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 67.86 ส่วนเพศหญิงที่เป็นส่วนน้อยคิดเป็น ร้อยละ 32.14 มีสถานภาพสมรสคู่ มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 64.29 รองลงมาคือมีสถานภาพโสด และหย่า คิดเป็นร้อยละ 28.57 และ 7.14 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอาชีพเดิมรับจ้าง (ร้อยละ 52.15) รองลงมา คือ อาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 21.43) ค้าขาย (ร้อยละ 7.14) นักเรียนนักศึกษา (ร้อยละ 3.57) ตามลำดับ ปัจจุบันคนพิการส่วนใหญ่ มีอาชีพรับจ้าง คิดเป็น 64.30 รองลงมาคือ อาชีพรับราชการและค้าขายเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 10.71 และมีอาชีพเกษตรกรรมน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.57 ซึ่งมีสัดส่วนเท่ากับคนพิการที่ว่างงาน ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 78.57 รองลงมาคือ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 17.86 และ 3.57 ตามลำดับ ส่วนใหญ่คนพิการมีรายรับภายหลังเกิดความพิการลดลงคิดเป็นร้อยละ 85.71 และมีรายรับเท่าเดิมคิดเป็นร้อยละ 14.29 รายจ่าย ส่วนใหญ่ เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 85.71 มีรายจ่ายลดลง คิดเป็นร้อยละ 10.71 และมีรายจ่ายเท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 3.57 คนพิการส่วนใหญ่มีจำนวนบุตรอยู่ระหว่าง 1-2 คน คิดเป็นร้อยละ 53.57 มีบุตร 3 คนขึ้นไปร้อยละ 17.86 และไม่มีบุตรเลย ร้อยละ 28.57 สาเหตุที่ได้รับบาดเจ็บ ส่วนใหญ่เกิดจากอุบัติเหตุ (ร้อยละ 89.29) รองลงมาคือเกิดจากโรคต่าง ๆ (ร้อยละ 10.71) ลักษณะบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียว ยกพื้นคิดเป็นร้อยละ 35.72 รองลงมาคือบ้านสองชั้น คิดเป็นร้อยละ 32.14 ส่วนใหญ่เป็นบ้านส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 89.29 รองลงมาเป็นบ้านพัก ข้าราชการคิดเป็นร้อยละ 10.71 และลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยายเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็น ร้อยละ 67.86 ส่วนครอบครัวเดี่ยวมีเพียง ร้อยละ 32.14 เท่านั้น

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมสุขภาพของคนพิการ

1. สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ (อาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก)

1.1 บ้านหรือที่อยู่อาศัย

ส่วนใหญ่คนพิการอาศัยอยู่ในอำเภอเมือง โดยทั่วไปแล้วลักษณะบ้านเรือนจะเป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น หรือบ้านชั้นเดียวยกพื้นสูง ทำให้เป็นอุปสรรคต่อผู้ที่ใช้ล้อเข็น บริเวณรอบตัวบ้านมักเป็นพื้นขรุขระ เป็นหลุมบ่อ พื้นตัวบ้านก็มักจะเล่นระดับทำให้ผู้ใช้ล้อเข็นไม่สามารถเคลื่อนย้ายตัวเองไปมาอยู่ในบ้านได้สะดวก ดังนั้นเมื่อคนพิการกลับไปอยู่บ้านจึงต้องปรับสภาพบ้านให้สะดวกต่อการทำกิจวัตรประจำวันโดยใช้ล้อเข็น ผู้พิการในเชียงใหม่ส่วนใหญ่จะมีบ้านเป็นของตนเองจึงสามารถปรับได้ง่าย จะมีอยู่เพียง 2-3 ราย ที่อยู่บ้านพักข้าราชการ ก่อนปรับต้องขออนุญาตจากหน่วยงานซึ่งทางหน่วยงานก็อนุญาตให้ปรับได้ตามสมควร คนพิการที่กลับไปอยู่บ้านต้องปรับสภาพบ้านทุกรายมากหรือน้อยตามความเหมาะสม ดังนี้

ทางเข้าบ้านติดต่อภายในบ้านและตัวบ้าน

บ้านคนไทยส่วนใหญ่จะมีธรณีประตู ดังนั้นจึงต้องปรับให้มีทางลาดเพื่อให้รถเข็นเข้าได้ ซึ่งจะมีในส่วน้อยเท่านั้น เพราะคนพิการส่วนใหญ่จะสามารถยกล้อเข็นข้ามธรณีประตูที่ไม่สูงจนเกินไปได้ ส่วนทางลาดที่ต้องปรับส่วนใหญ่จะเป็นทางลาดที่ปรับแทนบันไดในบ้านชั้นเดียวยกพื้นสูง (ดังรูปที่ 1-2) ถ้าเป็นบ้านสองชั้นผู้พิการต้องลงมานอนชั้นล่างของตัวบ้าน บางบ้านตัวบ้านต้องสร้างห้องใหม่ให้คนพิการอยู่ชั้นล่าง ซึ่งชั้นล่างของตัวบ้านส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่เม่นต์ทำให้ง่ายต่อการปรับ ดังตัวอย่าง

บ้านคุณ ก เป็นบ้าน 2 ชั้น ชั้นล่างเดิมเป็นห้องรับแขก ห้องนั่งเล่น ห้องครัวและห้องน้ำ สมาชิกในบ้านทุกคนนอนอยู่ชั้นบน เมื่อผู้พิการกลับไปอยู่บ้านญาติจึงได้ต่อเติม ชั้นล่างของบ้านให้เป็นห้องนอน และปรับพื้นให้บ้านที่เป็นพื้นต่างระดับให้เป็นทางลาดที่มีความชันพอที่ล้อเข็นจะขึ้นได้ โดยใช้ไม้กระดานทำเป็นทางลาด บริเวณประตูเข้าบ้านเป็นธรณีประตูสูงจากพื้นประมาณ 10 เซนติเมตร แต่ผู้พิการสามารถยกได้ จึงไม่ต้องปรับ

บ้านคุณ ข เป็นบ้านปูนชั้นเดียวยกพื้นสูงประมาณ 2 ฟุต บริเวณประตูทางขึ้นบ้านจึงต้องทำทางลาดใหม่ โดยใช้ปูนทำบริเวณตัวบ้านมีพื้นต่างระดับจึงปรับโดยใช้ไม้มาทำเป็นสามเหลี่ยมเล็ก ๆ เพื่อใช้เป็นทางลาด แล้วใช้ยางในรถจักรยานยนต์ปูกันลื่นต่อจากไม้ไปที่บริเวณถนนหน้าบ้านยังเป็นหลุมเป็นบ่อเล็กน้อย จึงทำให้ออกไปนอกบ้านลำบากต้องมีคนคอยเข็น

บ้านคุณ ค ปรับพื้นบ้านต่างระดับให้เป็นทางลาด (ดังรูปที่ 3)

บ้านคุณ จ (บ้านข้าราชการในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ตัวผู้พิการเคยอยู่บริเวณ
ชั้นบนของอาคารจึงทำเรื่องขอย้ายลงมาอยู่ชั้นล่าง ซึ่งเป็นห้องที่มีพื้นสูงจากทางเดินประมาณ
7 เซนติเมตร ผู้พิการสามารถยกเก้าอี้ขึ้นได้จึงไม่ต้องปรับ

รูปที่ 1 แสดงภาพทางลาดสำหรับขึ้นบ้านที่ปรับสำหรับคนพิการ

รูปที่ 2 แสดงภาพทางลาดสำหรับเข้าบ้านที่ปรับเพื่อคนพิการ

รูปที่ 3 แสดงภาพการปรับพื้นบ้านต่างระดับที่ปรับสำหรับคนพิการ

ห้องต่าง ๆ ในตัวบ้าน

ห้องในตัวบ้านส่วนใหญ่ที่มีการปรับสภาพได้แก่ ห้องนอนและห้องน้ำ

ห้องนอน

โดยทั่วไปห้องนอนผู้พิการจะอยู่ชั้นบน ถ้าเป็นบ้านสองชั้นจึงต้องปรับให้มาอยู่ชั้นล่าง สิ่งที่ต้องปรับภายในห้องนอน ได้แก่ เตียงนอน โดยส่วนใหญ่เตียงนอนจะมีความสูงไม่เหมาะสมกับความสูงของล้อเข็นจึงต้องปรับความสูงของเตียงให้พอดีกับความสูงของล้อเข็นคือความสูงประมาณ 45 เซนติเมตร ในบางคนอาจเสริมราวจับข้างเตียงด้านตรงข้ามกับด้านที่ขึ้นลงจากเตียงเป็นประจำเพื่อสะดวกในการลุกนั่งและในบางรายเสริมราวจับบริเวณข้างเตียงหรือปลายเท้าในระดับที่สูงพอประมาณเพื่อแขวนเสื้อผ้าและของใช้ที่จำเป็น นอกจากนี้ในบางรายยังปรับบริเวณปลายเตียงให้มีอ่างน้ำและก๊อกน้ำเพื่อใช้ในการสรงบัสสภาวะ ตัวอย่างของการปรับเตียงลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

คุณ ก บริเวณปลายเท้าเสริมราวเหล็กสูงประมาณ 80 เซนติเมตร จากพื้นเตียง เพื่อให้แขนเสื้อผ้าที่รัดเสร็จแล้ว เข็มขัดและผ้าขนหนู เพื่อสะดวกในการหยิบใช้ เพราะต้องแต่งตัวบนเตียง ไม่ต้องขึ้นลงเตียงเพื่อไปหยิบของใช้ต่าง ๆ (ดังรูปที่ 4)

คุณ ข ปรับเตียงให้มีราวเกาะข้างซ้ายสูงจากพื้นเตียงประมาณ 1 ฟุต เพื่อสะดวกในการลุกขึ้นนั่ง

คุณ ค ทำความสูงของเตียงให้พอดีที่ล้อเข็นจะเข้าได้ ข้างเตียงด้านซ้ายเสริมราวเหล็ก ด้านปลายที่เตียงมีก๊อกน้ำเพื่อใช้ในการสวณปัสสาวะ

รูปที่ 4 แสดงภาพเตียงที่ปรับให้มีราวจับบริเวณข้างเตียงและปลายเท้า

ห้องน้ำหรือห้องส้วม

ห้องน้ำและห้องส้วมที่สำคัญที่สุดในการทำกิจวัตรประจำวัน ส่วนใหญ่ห้องน้ำผู้พิการจะใช้ทั้งอาบนํ้าและขับถ่าย เดิมส้วมของคนพิการส่วนใหญ่จะเป็นส่วนซิมที่เป็นคอกห่านใช้นั่งยอง ๆ ในการขับถ่าย ภายหลังได้รับบาดเจ็บคนพิการไม่สามารถนั่งยอง ๆ ได้ จึงต้องปรับสภาพให้มีความสูงพอที่จะย้ายตัวจากล้อเข็นมานั่งลงบนโถส้วมได้ การปรับสภาพโถส้วมนิยมทำกันอยู่ 2 วิธี คือ วิธีแรกเปลี่ยนจากโถส้วมแบบคอกห่านไปเป็นโถส้วมแบบชักโครก (ดังรูปที่ 5) ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมทำกันมากกว่าวิธีที่ 2 เพราะใช้ได้ดีกว่า วิธีที่สองใช้โถส้วมแบบคอกห่านตามเดิมแต่เสริมฐานส้วมให้มีความสูงพอดีกับล้อเข็น คือ ประมาณ 40-45 เซนติเมตร แล้วใช้ยางในของรถจักรยานยนต์มาดัดเป็นรูปวงกลมที่มีขนาดพอดีกับกันให้รองเวลานั่งขับถ่าย ช่วยให้กันไม่โดนกระแทกมากจนเกินไป หรือในผู้พิการบางรายก็ใช้คอกห่านแบบเดิมแต่ทำเก้าอี้สี่ขาเจาะรูตรงกลางให้พอดีกับกัน ความสูงของเก้าอี้พอดีกับล้อเข็นโดยใช้เก้าอี้ดังกล่าววางครอบคอกห่านเวลาขับถ่าย

เมื่อปรับตัวส้วมเสร็จแล้วสิ่งที่จะขาดไม่ได้คือราวเกาะ ซึ่งผู้พิการมักใช้ไม้หรือโลหะเป็นวัสดุ ราวเกาะจะต้องมีความสูงจากพื้นในระดับพอดีที่ผู้พิการจะใช้นั่งหรือนักตัวในการพยุงร่างกาย ขณะย้ายตัวจากล้อเข็นไปโถส้วม ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วราวเกาะจะมีความสูงจากพื้น 80 เซนติเมตร สำหรับอาบนํ้า คนพิการจะนั่งอาบนบนโถส้วมที่ปรับเรียบร้อยแล้ว ผู้พิการบางรายก็ปรับก๊อกน้ำให้อยู่ในระยะที่เอื้อมถึง และในบางรายที่ห้องน้ำมีประตูแคบกว่าล้อเข็นหรือทำให้ล้อเข็นเข้าลำบาก ก็ต้องปรับประตูให้น้ำให้กว้างขึ้น นอกจากนี้ถ้ามีธรณีประตูก็ต้องปรับเพื่อให้ล้อเข็นเข้าไปได้อีกเช่นกัน ในคนพิการบางรายไม่อาบนํ้าในห้องน้ำแต่ใช้เตียงสำหรับอาบนํ้าโดยอาบนบริเวณลานนํ้าหลังบ้าน (ดังรูปที่ 6)

รูปที่ 5 แสดงภาพห้องน้ำและห้องส้วมที่ปรับสำหรับคนพิการ

รูปที่ 6 แสดงภาพเตียงที่ปรับสำหรับอาบน้ำ

1.2 สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพภายนอกบ้าน

จากการสัมภาษณ์พบว่า ถึงแม้มีคนพิการส่วนหนึ่งมีความรู้สึกละอายหรือไม่ชอบสายตาที่คนส่วนใหญ่มองมาเวลาที่ออกไปนอกบ้าน แต่ความจำเป็นในการดำรงชีวิตและความต้องการพักผ่อนเพื่อคลายเครียดหลังจากอยู่บ้านมานานทำให้คนพิการต้องออกนอกบ้านบ้าง ถึงแม้จะไม่มากเหมือนตอนปกติก็ตาม ดังนั้นจึงพบว่าคนพิการต้องไปโรงพยาบาลเพื่อตรวจเช็คร่างกาย ไปสถานอนามัยเมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ เช่น เปลี่ยนสายปัสสาวะ ไปศาลากลางเพื่อขอใบรับรองต่าง ๆ จากกรมประชาสงเคราะห์ ไปที่ว่าการอำเภอเพื่อถ่ายบัตรประจำตัวและเสียภาษี ไปใช้สิทธิยังหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิ์ และไปธนาคาร จึงมีความจำเป็นต้องเดินทางจากบ้านไปที่ทำงานและไปยังงานเลี้ยงต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานจัดขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าสถานที่ที่คนพิการนิยมไปผ่อนคลาย ได้แก่ ห้างสรรพสินค้า สวนสุขภาพ โรงแรม ร้านอาหาร เป็นต้น

จากความจำเป็นต้องไปสถานที่ต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้พบว่าสถานที่ต่าง ๆ ในเชียงใหม่บางส่วน ยังเป็นอุปสรรคสำหรับคนพิการ และบางส่วนจัดเตรียมที่สำหรับคนพิการมากน้อยต่างกันไป ดังนี้

สถานที่ราชการ

โรงพยาบาล โรงพยาบาลในจังหวัดเชียงใหม่มีอยู่มากมาย ทั้งของรัฐและเอกชน โรงพยาบาลที่คนพิการส่วนใหญ่ไปรับบริการได้แก่ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลที่มีภาควิชาเวชศาสตร์ฟื้นฟูจึงไม่ค่อยมีอุปสรรคสำหรับคนพิการ นั่นคือ มีทางลาดที่พอดีสำหรับให้คนพิการเข็นขึ้นเอง มีที่จอดรถสำหรับคนพิการ แต่บางที่ก็มีผู้อื่นที่ไม่ใช่คนพิการเข้าไปจอด มีห้องน้ำคนพิการ แต่ในโรงพยาบาลอำเภอ ถึงแม้จะมีทางลาดแต่ยังไม่มีห้องน้ำและที่จอดรถสำหรับคนพิการ

สถานีนอนามัย สถานีนอนามัยในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่ไม่มีทางลาดสำหรับคนพิการ ไม่มีที่จอดรถและห้องน้ำสำหรับคนพิการ

สนามบิน มีล้อเข็นให้ มีที่เก็บล้อเข็นที่มีบริการส่งถึงที่จอดรถ มีห้องน้ำคนพิการที่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้จริง

สถานีขนส่งไม่มีทางลาดขึ้นอาคาร ไม่มีห้องน้ำคนพิการ ไม่มีที่จอดรถ พื้นอาคารยกสูงประมาณ 1 ฟุต

สถานีรถไฟ มีห้องน้ำสำหรับคนพิการ แยกชาย-หญิง ประตูกว้างให้ล้อเข็นเข้าได้ มีทางลาดชันสำหรับล้อเข็น มีอ่างล้างมือในระดับสูงพอดี

ที่ว่าการอำเภอ ไม่มีทางลาด ไม่มีห้องน้ำ ไม่มีที่จอดรถ

ศาลากลางจังหวัด ทางลาดขัดเกินไปจนเข็นล้อขึ้นเองไม่ได้ พื้นห้องยกพื้นสูง มีลิฟท์สำหรับขึ้นชั้น 2 ไม่มีที่จอดรถ

ธนาคาร ไม่มีทางลาดขึ้น ไม่มีที่จอดรถ ไม่มีห้องน้ำ

สถานที่เลือกตั้ง ในบางหน่วยเลือกตั้งคนพิการไม่สามารถเข้าเลือกได้เพราะคูหาอยู่สูงเกินไป มีคนพิการ 3 คน ใน 28 คนที่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง นอกนั้นไม่ไปเพราะสถานที่ไม่เอื้ออำนวย

คุณ ก : ผมไปอำเภอเพื่อเสียภาษี แต่ขึ้นไปได้ต้องให้ลูกชายขึ้นไปแทน
(อ.เมือง) แล้วผมรออยู่ด้านล่าง

คุณ ข : ไม่ค่อยได้ออกไปนอกบ้าน มันไปยาก เคยไปอำเภอเพื่อถ่ายบัตร
(อ.สารภี) แต่ขึ้นไม่ได้ ต้องให้ผู้อื่นอุ้มขึ้น เมื่อขึ้นไปก็ยังถ่ายไม่ได้เพราะต้องยื่นถ่ายให้ตัวตรงแป้น

คุณ ค : เคยไปใช้สิทธิ์กับเพื่อน เข็นล้อเข็นเข้าคูหาเองได้ที่หน่วยเลือกตั้ง
(อ.สันทราย) พ้ามุ่ย

คุณ ง : ไปอำเภอไม่มีทางขึ้น เวลาถ่ายบัตรต้องยกตัวขึ้นให้ตรงกับแป้น
(อ.สารภี) ความสูง ล้ามากมาก

คุณ จ : ไปธนาคาร แต่ไม่มีทางขึ้น ต้องรออยู่ด้านล่างแล้วให้ญาตินั้นขึ้นไป
(อ.สันทราย) แทน

สถานที่เอกชน

บริษัทห้างร้านในเชียงใหม่ยังมีส่วนน้อยที่มีที่สำหรับคนพิการ และถึงแม้จะมีสำหรับคนพิการในบางแห่ง แต่บางแห่งก็ใช้ประโยชน์ไม่ค่อยได้ ตัวอย่างเช่น

คุณ ก : ไปกาดสวนแก้ว นั่งรถไปให้ตรงกับชั้นที่มีลิฟท์ แล้วขึ้นลิฟท์ไป แต่ไม่มีห้องน้ำสำหรับเรา กาดสวนแก้วไม่มีทางลาดขึ้น ห้างโลตัส ทางเข้าสะดวก แต่ห้องน้ำอยู่ชั้นบนขึ้นไม่ได้ เลยไม่รู้ว่ามีห้องน้ำคนพิการหรือเปล่า ผมชอบอ่านหนังสือ จะไปหาหนังสือให้ลูกสาวด้วยแต่ไปที่ดวงกมลแล้วแคบมาก ลำบาก

คุณ ข : ผมเคยไปห้างคาร์ฟู ล้อเข็นขึ้นได้มีทางลาด เขามีล้อเข็นของห้างให้ยืมด้วยนะ แต่ไม่มีห้องน้ำคนพิการ

คุณ ง : ผมเคยไปสุริวงศบุ๊ค มีที่จอดรถมีทางขึ้น มีห้องน้ำสำหรับคนพิการ แต่แคบมากเข้าไปไม่ได้

สถานที่ทำงาน

ส่วนใหญ่คนพิการจะประกอบอาชีพในบ้านของตนเองหรืออาชีพอิสระจึงมักจะปรับสภาพภายในบ้านให้เหมาะสมสำหรับการทำงาน จะมีเป็น 2 รายเท่านั้น ที่ทำงานนอกบ้าน ซึ่งเป็นสถานที่ราชการ คือ หน่วยงานในคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คนพิการ 2 ราย ที่กล่าวถึงทำงานต่างหน่วยงานกับทางหน่วยงานต้นสังกัด ปรับสภาพแวดล้อมในการทำงานให้โดยปรับโต๊ะทำงานให้สามารถเข็นล้อเข็นเข้าไปนั่งทำงานได้ ซึ่งเดิมโต๊ะทำงานของคนพิการรายนี้มีช่องโต๊ะที่แคบและมีที่วางเท้าขวางอยู่ทำให้ไม่สามารถนำล้อเข็นสอดเข้าได้ในระดับพอดีที่จะนั่งทำงาน ส่วนทางลาดและทางเดินและประตูห้องทำงานมีความพอดีที่ล้อเข็นจะเข้าอยู่แล้ว แต่สถานที่ที่ยังไม่ได้ปรับ คือ ห้องน้ำ ซึ่งเดิมเป็นชักโครกที่มีความสูงในขณะที่พอดีอยู่แล้ว ประตูห้องน้ำก็ไม่แคบ แต่ไม่มีราวเกาะที่จะใช้ย้ายตัวเองเข้าไปนั่งได้ แต่คนพิการบอกว่าไม่ต้องปรับก็ได้ เพราะเขาจะถ่ายปัสสาวะด้วยการสวน โดยนั่งอยู่บนล้อเข็น ส่วนการขับถ่ายอุจจาระนั้นคนพิการจะถ่ายอุจจาระมาจากที่บ้าน (ช่วงเช้า) แต่ถ้าวันไหนท้องเสียก็ลำบากเหมือนกันต้องกลับไปถ่ายอุจจาระที่บ้าน

1.3 อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก

อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับคนพิการทุกคน คือ ล้อเข็นและเบาะรองนั่ง ส่วนอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่ผู้พิการนิยมใช้กันคือ มีรถเข็นพ่วงอยู่ข้างรถจักรยานยนต์เพื่อใช้บรรทุกล้อเข็นที่คนพิการใช้นั่ง (ดังรูปที่ 7.1 7.2) และมีคนพิการบางคนเท่านั้นใช้รถยนต์ดัดแปลง ซึ่งผู้ที่สามารถดัดแปลงรถยนต์ได้คือผู้ที่มีฐานะดี เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าซื้อรถยนต์ธรรมดา นอกจากนี้รถยนต์ที่นำมาดัดแปลงต้องเป็นรถยนต์เกียร์อัตโนมัติอีกด้วย (ดังรูปที่ 8.1 8.2)

เมื่อต้องออกบ้านสิ่งที่เป็นอุปสรรคสำหรับคนพิการคือ ยานพาหนะและโทรศัพท์สาธารณะ ส่วนใหญ่ผู้พิการจะใช้พาหนะส่วนตัวเพราะสะดวกปลอดภัยกว่า มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ใช้บริการรถโดยสารประจำทาง ซึ่งก็พบอุปสรรคดังนี้

1. รถยนต์โดยสารรับจ้าง คนพิการต้องนั่งบริเวณด้านหน้าต้องให้คนขับรถช่วยยกล้อเข็นไปเก็บให้ จึงทำให้รถโดยสารบางคนไม่จอดรับและบางคนที่จอดรับก็เพิ่มค่าโดยสาร
2. รถไฟ ไม่มีทางขึ้นสำหรับล้อเข็น ไม่มีที่เก็บล้อเข็น
3. รถทัวร์หรือรถเมล์ ไม่มีทางขึ้นรถ ประตูแคบ ไม่มีที่เก็บล้อเข็น

สำหรับอุปสรรคในการใช้โทรศัพท์สาธารณะ คือ ส่วนใหญ่ตู้แคบและเครื่องโทรศัพท์อยู่สูงเกินไป

ในหมู่บ้านที่คนพิการอาศัยอยู่ ตู้โทรศัพท์แคบเข้าไม่ได้

ในสถานที่ราชการ พบว่าตู้โทรศัพท์ส่วนใหญ่อยู่สูงเกินไป ตู้โทรศัพท์ที่คนพิการใช้ประโยชน์ได้น้อยเกินไป

สถานที่เอกชน ส่วนใหญ่ตู้โทรศัพท์วางสูงเกินไป และที่วางอยู่ในระดับพอดีมีปริมาณน้อยเกินไป

รูปที่ 7.1 แสดงภาพด้านหลังของมอเตอร์ไซด์ที่ปรับสำหรับคนพิการ

รูปที่ 7.2 แสดงภาพด้านข้างของมอเตอร์ไซด์ที่ปรับสำหรับคนพิการ

รูปที่ 8.1 แสดงภาพรถยนต์ที่ดัดแปลงสำหรับคนพิการ

รูปที่ 8.2 แสดงภาพบริเวณที่นั่งขับและคันบังคับรถด้วยมือสำหรับคนพิการ

2. สิ่งแวดล้อมด้านครอบครัวและสังคม

ครอบครัว

พบว่าส่วนใหญ่ครอบครัวของคนพิการจะเป็นครอบครัวขยาย อิทธิพลจากความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพ ความเข้าใจและการส่งเสริมให้กำลังใจในการบำบัดฟื้นฟู มีส่วนทำให้ผู้พิการมีพลังที่จะสู้ต่อไปและสามารถปรับตัวยอมรับสภาพได้เร็วขึ้น คนพิการส่วนใหญ่จะมีครอบครัว คือ สามีหรือภรรยาและลูก ๆ คอยดูแล ส่วนผู้ที่ยังเป็นโสดจะมีแม่หรือพี่น้องคอยดูแล มีเพียง 2 รายเท่านั้นที่ภรรยาแยกทางไปภายหลังเกิดความพิการ ซึ่งก็มีลูกและมารดาหรือญาติพี่น้องคอยดูแล ในระยะแรกที่ออกจากโรงพยาบาลสมาชิกในครอบครัวจะพยายามหาวิธีที่คิดว่าดีที่สุดมารักษา เพื่อให้คนพิการเดินได้ สมาชิกในครอบครัวจะพยายามให้กำลังใจและเข้าใจในตัวคนพิการ ซึ่งในระยะแรกตัวผู้พิการจะมีอาการหงุดหงิด ขี้โมโห หรือซึมเศร้า สลับกันไป บทบาทในครอบครัวของคนพิการยังคงเหมือนเดิม ครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้พิการมีกำลังใจ

คุณ ก : จะอยู่เป็นหลักให้ลูกชาย ลูกชายกำลังเรียนวิศวะ ไม่อยากให้คิดมาก

คุณ ข : กลัวตัวเองเป็นภาระของครอบครัว แต่ก็ห่วงลูก ถ้าลูกโตแล้วจะอยู่มูลนิธิ

คุณ ค : ผมไม่อยากให้แม่ที่อายุมากต้องเป็นห่วง ผมต้องช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด

คุณ ง : น้องชายผมไม่ถือว่าเป็นภาระ แต่เขาจะห่วงเรื่องสุขภาพ

ในการดูแลด้านกิจวัตรประจำวันพบว่า สังคมไทยยังไม่ค่อยให้คนพิการทำอะไรได้ตามที่เขาต้องการทำ เพราะกลัวจะเกิดอันตรายกับตัวคนพิการ ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งว่าคนพิการไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ

สังคม

สังคมที่เป็นคนพิการเจอนอกจากครอบครัว คือ เพื่อนเรียน เพื่อนบ้านและที่ทำงาน พบว่าเพื่อนฝูงยังคงไปมาหาสู่แต่น้อยลงกว่าเดิม อยู่ที่ว่าเดิมคนพิการเป็นคนอย่างไร เช่น ถ้าเป็นคนดีเพื่อนฝูงรักก็ยังมีเพื่อนไปมาหาสู่ และเวลาเพื่อนมาหาคนพิการจะรู้สึกดี มีกำลังใจ ถ้าคนพิการทำงานในหน่วยงานที่มั่นคง แต่อาจเปลี่ยนหน้าที่ไปตามความเหมาะสม เช่น คุณ ก เคยเป็นหัวหน้าช่างไฟฟ้า ก็เปลี่ยนมาทำงานเอกสารแทน แต่ผู้พิการยังคงมีความรู้สึกด้อยค่าในจิตใจว่าตนทำงานได้ไม่เต็มความสามารถ อย่างไรก็ตามคนพิการจะพยายามเต็มความสามารถเพื่อให้สมกับที่เจ้านายให้โอกาส

การมีส่วนร่วมทางสังคมในสังคมเดิมของคนพิการส่วนใหญ่ลดน้อยลง เพราะเวลาไปกลัวเป็นภาระต่อผู้อื่น ไม่อยากให้ใครมองแบบสงสาร และกลัวไปแล้วจะเจอกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรค ทั้งนี้เนื่องจากคนพิการในสังคมไทยยังถูกมองว่าเป็นตัวประหลาดและด้อยความสามารถกว่าคนปกติ

3. สังคมแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ

รายรับ – รายจ่าย

พบว่าเมื่อเจ็บป่วยหรือพิการ คนพิการต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น เช่น เสียค่าโดยสารรถยนต์เป็น 2 เท่า เสียค่ารักษาพยาบาล เสียค่าปรับสภาพบ้าน เมื่อรายจ่ายส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นแต่รายรับลดลงเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้จะมีเงินช่วยเหลือจากประชาสงเคราะห์แต่ก็ไม่เพียงพอ เพราะคนพิการเคยหาเงินได้มากกว่านี้และเป็นหลักในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเกิดความพิการจึงมีปัญหาด้านเศรษฐกิจพอสมควร

คุณ ก : อยากปรับรถมอเตอร์ไซด์ไปตลาดแต่ก็แพงเกินไป

คุณ ข : นอกจากงานมาช่วยภรรยาทำกับข้าวขาย เพราะเกรงใจที่ทำงานทำให้รายได้ลดลง จึงไม่ค่อยอยากออกไปไหนให้สิ้นเปลือง

คุณ ค : อยากไปไหนมาไหนสะดวกสบายแต่ไม่มีเงินดัดแปลงรถยนต์

คุณ จ : เงินเดือนไม่ค่อยพอ ขึ้นทีละขั้น

คุณ ฉ : ผมออกไปโรงพยาบาลต้องรอรถต่งนาน ไม่ค่อยมีใครจอดรับ ต้องรอเป็น ชั่วโมง ที่จอดรับเก็บเงินมากกว่าเดิม 2 เท่า

การประกอบอาชีพของคนพิการ

พบว่าส่วนใหญ่จะเปลี่ยนอาชีพเดิมหรือทำอาชีพเดิมแต่เปลี่ยนหน้าที่และจะเป็นการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้พิเศษ เพื่อช่วยเหลือครอบครัวเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น ไม่ได้ประกอบอาชีพเพื่อหารายได้หลักเข้าครอบครัวและเป็นการประกอบอาชีพอิสระเป็นส่วนใหญ่ มีเพียง 3 ราย เท่านั้นที่ยังรับราชการ บางรายที่เป็นพนักงานบริษัทหรือลูกจ้างสถานประกอบการร้านค้าต้องลาออก เพราะร่างกายเป็นอุปสรรคกับการทำงานหรือบางคนก็เกรงใจนายจ้าง สำหรับการฝึกอาชีพตาม ศูนย์ฝึกอาชีพที่มีในเชียงใหม่ ส่วนใหญ่คนพิการไม่มีความต้องการไปฝึกเพราะคิดว่าเสียเวลา ถ้าเรียนไปก็ไม่มีการรองรับและคิดว่าตนมีอายุมากเกินไปที่จะเรียนหรือฝึกอาชีพ ในการค้นหา ครั้งนี้พบคนพิการประกอบอาชีพหรือมีงานอดิเรกต่างกันไปดังนี้ ช่วยภรรยาทำกับข้าวขาย ทำพระเครื่อง ทำงานฝีมือ ทำของชำร่วย เย็บผ้า รับจ้าง ซักรีด และรับราชการ

4. สิ่งแวดล้อมด้านการเมือง

สิ่งแวดล้อมด้านการเมือง หมายถึง ความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องให้คำมั่นในการ สนับสนุนสิทธิมนุษยชน ให้ความสำคัญและแสดงเจตจำนงต่อกลุ่มผู้พิการ สิทธิต่าง ๆ ที่คนพิการ ควรจะได้รับในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการทำงาน ด้านการเลือกตั้ง ด้านการเดินทาง การใช้อาคารสถานที่และการรับฟังข่าวสาร พบว่า ผู้พิการไม่ค่อยไปใช้สิทธิการเมืองเป็นเพราะมี อุปสรรคด้านอื่น ๆ รวมทั้งไม่มีความรู้ด้านการเมืองว่าตนมีสิทธิอะไรบ้าง และไม่คอยให้ความสนใจ ด้านการเมือง และพบว่าสิทธิที่ผู้พิการควรจะได้รับตามกฎหมายนั้นไม่เป็นไปตามที่ระบุไว้ใน กฎหมาย

คุณ ก : ทางจังหวัดให้เงินเดือน ๆ ละ 500 บาท แต่ผมยังไม่ได้

คุณ ข : ผมมีปัญหาเรื่องเงินประกันสังคม เจ้าหน้าที่ไม่จ่ายให้ ผมว่าเขาคงคิดจะ เบียดผม

พบว่าในนโยบายพัฒนาของจังหวัดเชียงใหม่ ยังไม่ให้ความสนใจกับการสนับสนุนสิทธิมนุษยชนของคนพิการตามกฎหมายกำหนด นโยบายต่าง ๆ ยังไม่เน้นเรื่องของคนพิการ

โดยสรุป คนพิการในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่จะออกจากโรงพยาบาลไปอยู่กับครอบครัวและอาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง จึงสามารถปรับปรุงสภาพเพื่อให้สะดวกต่อการทำกิจวัตรประจำวัน และส่วนใหญ่บ้านเดิมของคนพิการมีสภาพที่ไม่เหมาะสมกับความพิการ คือ เป็นบ้านยกพื้น มีธรณีประตู และมีห้องน้ำที่เป็นโถแบบคอกห่าน ส่วนการปรับสภาพจะปรับได้มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว การเข้าสังคมและการมีส่วนร่วมทางสังคมขึ้นอยู่กับแต่ละคนแต่ละสังคมของผู้พิการยังมีน้อย เพราะขาดความรู้และความสนใจ และเนื่องจากคนพิการขาดความรู้และความสนใจด้านการเมืองนี้เองทำให้ถูกเอาเปรียบจากกลุ่มคนบางกลุ่ม

เนื่องจากคนพิการยังเป็นส่วนน้อยในสังคมเชียงใหม่ สถานที่และหน่วยงานต่าง ๆ ในเชียงใหม่ ทั้งรัฐและเอกชนยังขาดความสนใจที่จะปรับสิ่งต่าง ๆ สำหรับคนพิการตามที่กฎหมายกำหนด สิ่งเหล่านี้ทำให้คนพิการไม่อยากจะออกไปไหนเพราะกลัวเจออุปสรรคและเป็นภาระต่อผู้อื่น

ครอบครัวคนพิการส่วนใหญ่อยู่ร่วมกันหลายคน คนพิการจึงมีผู้ดูแลเอาใจใส่อยู่เสมอ และคนพิการเองก็ต้องการทำตนเองให้เป็นหลักของครอบครัว หรือแบ่งเบาภาระของครอบครัว คนพิการส่วนใหญ่จึงมีกำลังใจที่จะปฏิบัติตัวและช่วยเหลือตนเองเพื่อไม่ให้เป็นการครอบครัว นอกจากนี้คนพิการบางคนยังคงทำงานอยู่ที่เดิมและตั้งใจทำงานให้ดีที่สุดเพื่อไม่ให้ผู้อื่นหมดความเชื่อถือ และบางคนยังหารายได้เสริมเพื่อช่วยเหลือครอบครัวอีกส่วนหนึ่ง

ภาระด้านเศรษฐกิจของคนพิการส่วนใหญ่รายจ่ายจะลดลง บางคนออกจางานเดิมและบางคนยังทำงานที่เดิมแต่ขึ้นขั้นช้ากว่าเดิม ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นกว่าเดิม เช่น ค่าเดินทางเพิ่มเป็น 2 เท่า ค่ารักษาพยาบาลที่พยายามไปทางรักษาทางอื่นทำให้หมดเงินไปโดยใช้เหตุ

สิทธิด้านการเมืองที่คนพิการได้รับ มักไม่เป็นไปตามกฎหมายกำหนด ทั้งในด้านการศึกษา การทำงาน การเลือกตั้ง การใช้อาคารสถานที่ การเดินทางและการรับฟังข่าวสาร ทั้งนี้คนพิการส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ที่ถูกต้องและครบถ้วนเกี่ยวกับสิทธิที่ตนควรจะได้รับ

สิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนเป็นสิ่งที่คนพิการต้องเจอในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของคนพิการแตกต่างกันไป

ส่วนที่ 4 พฤติกรรมสุขภาพ

พฤติกรรมสุขภาพ

พฤติกรรมสุขภาพของคนพิการเป็นกิจกรรมที่คนพิการกระทำด้วยตนเอง ในรูปแบบกิจวัตรประจำวัน และการดำรงชีวิตในสังคม สำหรับคนพิการที่เข้ารับการรักษาที่ภาควิชาเวชศาสตร์ฟื้นฟู คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คนพิการทุกคนต้องได้รับการฝึกทำกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ จนสามารถทำกิจกรรมเหล่านั้นได้ด้วยตนเองจึงจะสามารถกลับบ้านได้ เมื่อกลับไปอยู่บ้านต้องเจอกับสภาพแวดล้อมที่ต่างจากโรงพยาบาล จึงอาจผลกระทบต่อบุคลิกภาพของคนพิการได้ จากสัมภาษณ์สังเกตและการให้ผู้พิการแสดงพฤติกรรมบางอย่างให้ดู จึงพบพฤติกรรมสุขภาพของคนพิการ โดยแบ่งเป็นด้านดังต่อไปนี้

1. ด้านการพบแพทย์และปฏิบัติตามคำสั่งแพทย์

พบว่าคนพิการส่วนใหญ่ไปพบแพทย์ตามนัดทุกครั้ง และปฏิบัติตามคำสั่งแพทย์ทุกครั้ง มีเพียงหนึ่งคนเท่านั้นที่ไม่ได้ไปพบแพทย์ตามนัดเพราะลืมและลืมเพียง 1 ครั้งเท่านั้น ส่วนยาที่คนพิการมารับประทานกัน ได้แก่ ยาแก้ปวด ยาลดเกร็ง และยาแก้ปัสสาวะซึม เป็นต้น

2. ด้านการดูแลสุขภาพอนามัย

การรับประทานอาหาร หิวผม แปร่งฟัน และการโกนหนวด คนพิการทุกคนสามารถปฏิบัติได้เองด้วยความเรียบร้อย และเลือกรับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพตนเอง เช่น ดื่มน้ำมาก ๆ ทานผักผลไม้มาก ๆ

การอาบน้ำ คนพิการทุกคนสามารถอาบน้ำได้เองเพราะห้องน้ำถูกปรับสภาพให้เหมาะสม มีความกว้างเพียงพอที่ล้อเข็นจะเข้าไปได้และมีม้านั่งสำหรับอาบน้ำ บางคนถึงแม้จะทำได้เองแต่ยังมีญาติคอยดูอยู่ห่าง ๆ

การใส่เสื้อผ้า คนพิการส่วนใหญ่สามารถใส่เสื้อและกางเกงได้เองแต่อาจช้าบ้าง ในบางคน มีเพียงส่วนน้อยที่ให้ภรรยาหรือบุตรชายใส่กางเกงหรือช่วยเตรียมเสื้อผ้าให้

การทำความสะอาดหลังขั้วถ่าย คนพิการส่วนใหญ่สามารถทำความสะอาดหลังขั้วถ่ายได้ด้วยตนเองอย่างเรียบร้อยสมบูรณ์

3. ด้านการดูแลการขับถ่ายและการดูแลสุขภาพอนามัย

การถ่ายปัสสาวะส่วนใหญ่คนพิการต้องสวนปัสสาวะเอง ซึ่งสามารถทำได้ในห้องที่ถูกปรับสภาพให้สามารถนั่งถ่ายได้หรือบางคนก็นั่งสวนปัสสาวะในล้อเข็น ส่วนการถ่ายอุจจาระส่วนใหญ่ผู้พิการจะนั่งสวนบนโถส้วมที่ปรับเรียบร้อยแล้ว คนพิการสามารถดูแลตนเองไม่ให้เกิดแผลกดทับโดยใช้กระจกสองรูวางกายในส่วนที่ไม่มีความรู้สึกอยู่เป็นประจำและทุกคนจะยกตัวเองทุก ๆ 15 นาทีเพื่อป้องกันการกดทับ

4. ด้านการเคลื่อนไหว

คนพิการส่วนใหญ่สามารถเคลื่อนไหวบนเตียง เก้าอี้ และเคลื่อนไหวโดยล้อเข็นได้ โดยคล่องแคล่ว สามารถเข็นล้อข้ามถนนจากฝากหนึ่งไปยังฝากหนึ่งได้ สามารถย้ายตัวเองจากล้อเข็นไปนั่งบนโถส้วม ไปนั่งบนรถโดยสารและไปนั่งบนเตียงนอนได้ ถ้าความสูงของสถานที่ดังกล่าวมีความสูงที่พอดีกับล้อเข็น คนพิการส่วนใหญ่สามารถเข็นล้อเข็นขึ้นทางลาดเอียงที่ไม่สูงจนเกินไปได้ สามารถยกล้อเข็นข้ามธรณีประตูที่ไม่สูงจนเกินไปได้ และสามารถหมุนล้อเข็นในห้องแคบได้

5. ด้านความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคม

การดูแลบ้าน และการทำงานบ้าน

การดูแลบ้าน ได้แก่ การกวาดบ้าน ถูบ้าน จัดสิ่งของในบ้านให้เรียบร้อย การดูแลบ้านที่คนพิการทำได้ดีคือ การกวาดบ้าน และการจัดสิ่งของภายในบ้านให้เรียบร้อย ส่วนการถูบ้านยังทำได้ไม่ค่อยเรียบร้อย ทำแล้วมักจะตกล้อเข็น

งานบ้าน ได้แก่ การซักผ้า การทำอาหาร การรีดผ้า ล้างจาน งานต่าง ๆ เหล่านี้ คนพิการทำได้ด้วยตนเองทั้งหมด ถ้าสถานที่เอื้ออำนวย (ดังรูปที่ 9) การซักผ้าคนพิการส่วนใหญ่สามารถทำได้เอง โดยใช้เครื่องซักผ้า หรือซักเองด้วยมือ แต่ในบางคนญาติไม่ค่อยปล่อยให้ทำเอง เพราะกลัวเปียก คนพิการทำอาหารทานเองได้ แต่มักเป็นอาหารง่าย ๆ เช่น ยำต่าง ๆ ไช้ทอด ทอดไก่ ฯลฯ เป็นอาหารที่ไม่มีขั้นตอนมาก โดยเฉพาะคนพิการหญิงจะมีโอกาสทำอาหารได้มากกว่าเพศชาย เพราะเป็นงานที่เคยทำมาก่อน แต่สมาชิกในครอบครัวจะไม่ค่อยยอมให้ทำบ่อย เพราะกลัวน้ำร้อน หรือน้ำมันกระเด็นมาโดนผิวหนังซึ่งจะทำให้เกิดแผลได้เพราะคนพิการไม่รู้สึกร้อนหรือเจ็บ ส่วนการล้างจาน คนพิาก็สามารถทำได้แต่สมาชิกในบ้านไม่ค่อยให้คนพิการทำงานบ้านเพราะคนไทยส่วนใหญ่จะมองว่าเป็นการลำบากสำหรับคนพิการ การให้คนพิการทำงานบ้านหรืองานใด ๆ ก็ตามที่เขาทำได้ไม่เหมือนปกติสมาชิกในบ้านก็มักจะช่วยทำเป็นส่วนใหญ่

รูปที่ 9 แสดงภาพห้องครัวที่ปรับสำหรับคนพิการ

การเดินทางออกนอกบ้าน

การเดินทางออกนอกบ้านถ้าเป็นภายในจังหวัด หรือบริเวณที่ไม่ไกลจากที่พักจนเกินไป คนพิการก็จะเดินทางไปด้วยตนเอง สถานที่ที่คนพิการมักไปกันได้แก่ ตลาด ห้างสรรพสินค้า ร้านขายหนังสือ สวนสาธารณะ ร้านตัดผม และสถานที่ราชการต่าง ๆ ถ้าไปเป็นครั้งแรกมักจะมีคนดูแลไปด้วย แต่ถ้าสามารถไปเองได้บ่อย ๆ ก็ไม่ต้องมีคนดูแล เช่น ที่ทำงาน สวนสาธารณะ

การเดินทางส่วนใหญ่ใช้รถส่วนตัว เพราะสะดวกและปลอดภัยกว่าแต่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าเดิม ส่วนใหญ่จะใช้รถยนต์ของตนเองหรือญาติพี่น้อง บางครั้งก็เหมารถมารับทั้งคัน แต่คนพิการเพศชายส่วนหนึ่งก็ดัดแปลงรถจักรยานยนต์สำหรับใช้เดินทางภายในจังหวัด

การพักผ่อน/งานอดิเรก

ส่วนใหญ่คนพิการมักจะชอบดูทีวีหรืออ่านหนังสืออยู่กับบ้าน บางคนก็ทำของชำร่วยเพื่อหารายได้พิเศษ บางคนก็ปลูกต้นไม้ขาย เมื่อเบื่อก็จะอยู่บ้านสถานที่พักผ่อนที่คนพิการชอบไปคือ ห้างสรรพสินค้าเพราะเย็นสบายมีทางให้คนเข็นขึ้น แต่ก็ยังไม่ชอบสายตาของคนที่มาไม่ยอมให้เขามองแบบสมเพท

การเล่นกีฬาหรือการออกกำลังกาย

ส่วนใหญ่คนพิการจะออกกำลังกายตามแพทย์สั่ง คือ การบริหารขา การยกน้ำหนัก ฝึกยกตัวเอง แต่การเล่นกีฬานิตต่าง ๆ ผู้พิการอยากเล่นแต่ไม่มีสถานที่และผู้ที่จะเล่นด้วย เช่น บาสเกตบอล แบดมินตัน เป็นต้น

การประกอบอาชีพ

อาชีพคนพิการส่วนใหญ่จะเปลี่ยนอาชีพภายหลัง เกิดความพิการจะมีเพียงส่วนหนึ่งที่ยังทำอาชีพเดิม แต่ก็ยังต้องเปลี่ยนหน้าที่ เช่น จากหัวหน้าช่างไฟฟ้าต้องคุมงาน ตรวจงาน ก็เปลี่ยนมาเป็นงานดูแลเอกสาร การส่งข้อวัสดุภัณฑ์แทน ส่วนใหญ่มักจะหันมาประกอบอาชีพอิสระ เช่น ทำกับข้าวขาย ทำของชำร่วย ทำงานฝีมือ

การใช้สถานที่สาธารณะ

คนพิการมักจะไปยังสถานที่ต่าง ๆ แต่ก็พบอุปสรรคด้านสถานที่ เช่น โทรศัพท์สาธารณะตู้แคบเกินไป ห้องน้ำสาธารณะไม่มีที่สำหรับคนพิการ สวนสุขภาพไม่มีทางเข้าและทางเดินสำหรับล้อเข็น ทำให้ไปไม่ค่อยบ่อยทั้งๆ ที่อยากจะไป

สรุป การดูแลตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน คนพิการสามารถทำได้เอง ถ้าไม่มีอุปสรรคด้านสถานที่ แต่ถึงแม้ไม่มีอุปสรรคด้านสถานที่บางครั้งครอบครัวและสังคมก็มีผลกระทบ ต่อพฤติกรรมสุขภาพอีกเช่นกัน เช่น การทำอาหาร ใส่เสื้อผ้าครอบครัวจะทนดูไม่ไหวจึงช่วยผู้พิการ เป็นส่วนใหญ่ อุปสรรคด้านอาคารสถานที่ที่เกิดกับคนพิการส่วนใหญ่จะเป็นอาคารสถานที่ ภายนอกบ้าน ซึ่งยังไม่มีมีการปรับให้เอื้อต่อคนพิการ